

Schoonheid van beweging in de fotografie

De discussie komt al uit de begintijd van de fotografie: mogen wij, plaatjesmakers, meer willen dan het weergeven van de werkelijkheid? Mogen wij ook schilderen met kleur en textuur? Mogen we ook onscherpte laten zien? Ja! Ariane James, docente bij Fotogram, vertelt over de geschiedenis van beweging in de fotografie en over de foto's die gemaakt worden in haar Praktijkgerichte Werkgroepen.

Tekst: Ariane James

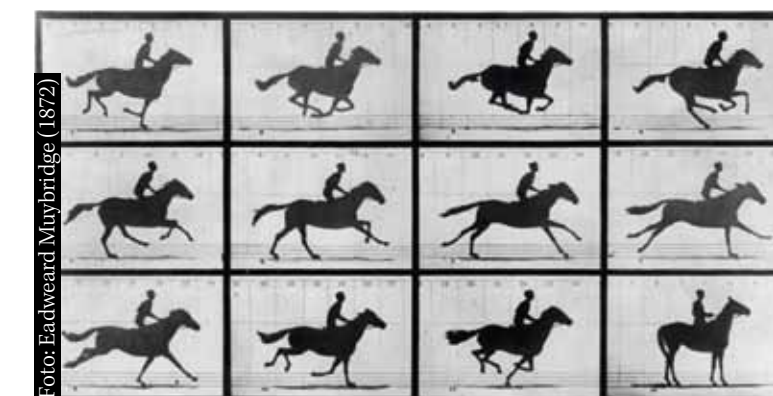
Het spanningsveld tussen stilstand en beweging, tussen het pure verslag en een interpretatie van de werkelijkheid, tussen het moment en een suggestie van tijd, is al zo oud als de fotografie zelf. In het begin was een scherpe foto al een hele prestatie. Bij het verslag van Roger Fenton van de Krimoorlog (1853-1856) en Mathew Brady van de Amerikaanse Burgeroorlog

(1861-1865) moesten de soldaten muisstil poseren, een foto maken kostte minstens enkele seconden dus bewegingsonscherpte lag op de loer. Het resultaat was een niet echt realistisch verslag van het strijdveld. Bij de eerste portretfoto's werd het hoofd van 'het model' in een klem gezet zodat men niet kon bewegen, ook om bewegingsonscherpte tegen te gaan.

Foto: Gion Milli (rond 1940)

Stroboscopische foto van dirigent Efram Kurtz

Fotografisch onderzoek naar de beweging van een paard in galop

Zodra de fotografie zich verder ontwikkelde, werd het bestuderen van bewegingen een doel op zich. Eadweard Muybridge kreeg een opdracht van een racepaardenbezitter om met behulp van fotografie te achterhalen of een paard in galop helemaal loskomt van de grond. Met een systeem van draadjes bracht Muybridge één voor één een hele batterij aan camera's tot ontspanning. Het antwoord was: 'ja!'.

Gion Milli, die zichzelf leerde fotograferen, werkte als eerste met stroboscopisch licht en elektronische flitstechnieken. Zijn beelden zijn zowel technisch enorm knap alsook prachtig door het ritme van de in stukjes geknipte bewegingen. Met zijn bijzondere technieken maakte hij ook korte films. Zowel Muybridge als Milli waren pioniers op het gebied van de film.

CAMERA NIKON D90
 BRANDPUNT 24MM
 DIAFRAGMA F/22
 SLUITERTIJD 25 SECONDEN
 ISO 200

Beweging vangen

Niet met het idee om een bewegingsstudie te maken maar met het idee in één beeld een verhaal te vangen doken we met de 'Werkgroep met Praktijk' de studio in. In groepjes, elk met een flitsman, een cameraman en een acteur, maakte iedere groep met een losse reportageflitsers (die we meerdere malen afvuurden) een verhaal. Erg leuk, maar ook erg lastig om goed uit te voeren. Je ziet pas achteraf wat je hebt gemaakt.

Door de flitsers tijdens de lange sluitertijd van 25 seconden een aantal keer af te vuren, kun je één persoon meerdere malen op dezelfde foto zetten in allerlei creatieve composities.

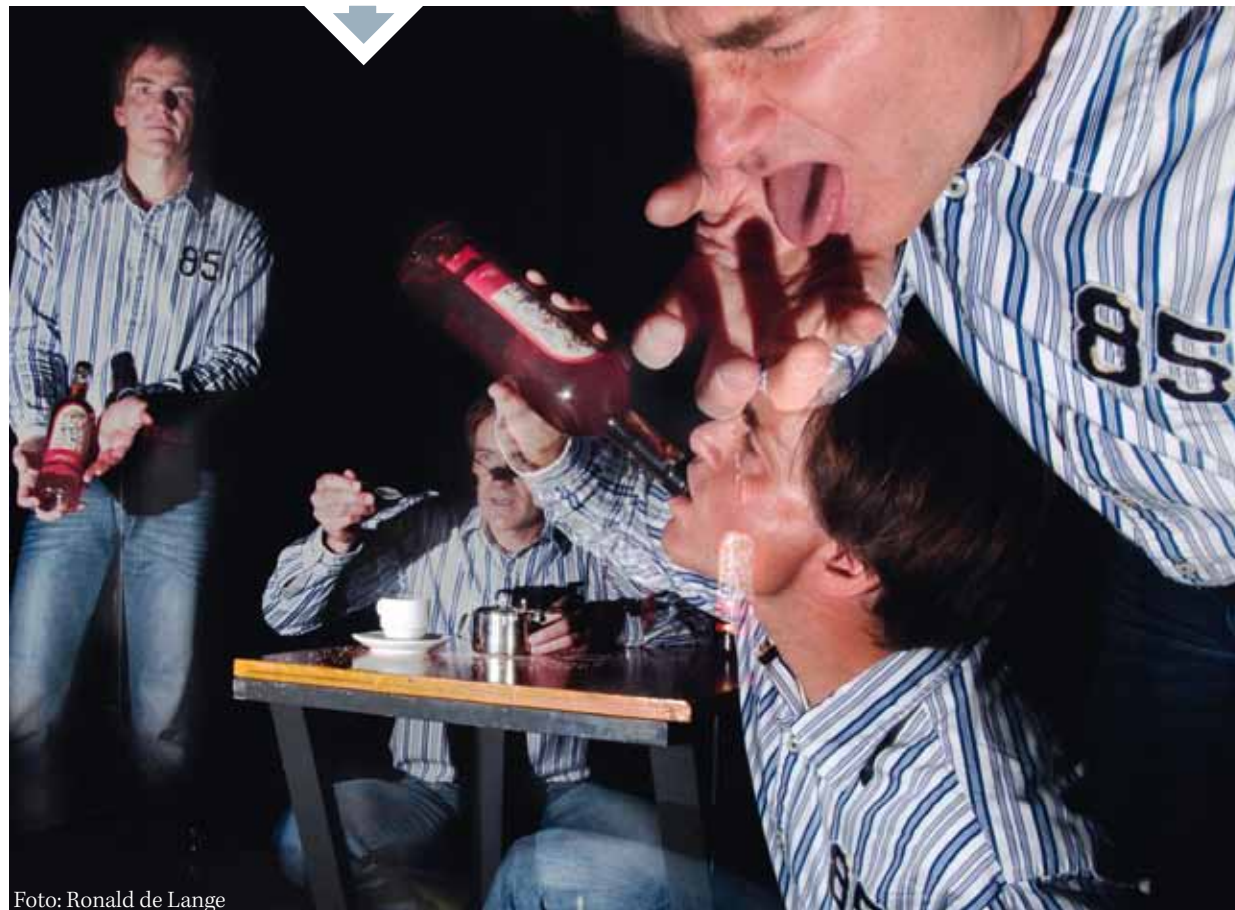

Foto: Ronald de Lange

Beweging vervloeien

Anders wordt het als je bewegingen laat vervloeien. Met de cursus 'Fotografie van de Kunsten' fotografeerden we bij dansschool Kluver. Annemieke Steenberg gebruikte deze techniek om de draaiende beweging van een wervelende dans te laten zien. In de foto is een combinatie van flitslicht en een lange sluitertijd de reden dat je zowel een bevroren beweging als een schilderachtige onscherpte in hetzelfde beeld terugziet.

CAMERA CANON 30D
 BRANDPUNT 17MM
 DIAFRAGMA F/4
 SLUITERTIJD 1/20
 ISO 800

Door de combinatie van een relatief lange sluitertijd en flitslicht zie je zowel bevroren beweging als een schilderachtige onscherpte.

Foto: Annemieke Steenberg

Beweging bevroren

Bij diezelfde cursus 'Fotografie van de Kunsten' fotografeerden we ook professionele dansers in de studio. We werkten met studioflitsers die de beweging stilleggen. Om beurten nam iemand de leiding. In de studio is de samenwerking met de dansers heel direct voelbaar, heel anders dan in de dansschool. Samen zoek je naar een persoonlijke weergave van beweging en gedachte emotie. Er ontstaan dan ook heel andere beelden dan in de dansschool. Al gauw ontstond het idee om de camera in de donkere studio op een stoel te leggen. Zo vang je een aantal flitsafgiftes plus de beweging ertussenin die het instellicht zichtbaar maakte in één beeld. Dit zie je in de foto van Isja Nederbragt. Je ziet op de foto van Nederbragt daarom ook twee maal dezelfde danseres in beeld. Shyam Loilargosain maakte iets heel anders zichtbaar in zijn foto. Juist met flitslicht en hele korte belichtingstijden kun je volstrekt krankzinnige situaties creëren: zijn danseres blijft maar in de lucht hangen, het rokje blijft maar uitwaaiëren, dat kan helemaal niet!

Foto: Isja Nederbragt

Knotsgekke foto

De surrealist Philippe Halsman maakte in 1948 een foto samen met de al even knotsgekke Salvador Dalí. Na vijf uur werk en achtentwintig pogingen was de opname gelukt, en dat is dan toch nog tamelijk snel. Halsman telde tot vier, Dalí sprong, drie assistenten gooiden de katten, een ander gooide water uit een emmer en Halsmans vrouw hield de stoel vast. In de achtergrond een schilderij van Dalí.

Foto: Shyam Loilargosain

CAMERA CANON 5D MARK II
 BRANDPUNT 24MM
 DIAFRAGMA F/4
 SLUITERTIJD 1/40
 ISO 100

Foto: Philippe Halsman (1948)

Poëzie van beweging

Als laatste aspect van beweging zou ik de poëzie van beweging willen noemen. In veel foto's ontstaat dankzij beweging een soort dromerigheid. Voor de 'Praktijkgroep Landschap' maakte ik van een speciale perspexplaat infraroodfilters. Omdat z'n donker filter wel tien stops licht tegenhoudt, zijn de belichtingstijden al gauw erg lang. Dat is te gebruiken om foto's iets extra's mee te geven.

In de foto 'Zelfportret' deed ik mee met een groep die als opdracht had zichzelf als onderdeel van het landschap in beeld te brengen in een lange tijdopname. De vervreemding door het gebruik van infrarood licht helpt om de opdracht vorm te geven. De belichtingstijd was hier een paar minuten.

De foto werd gemaakt zonder afstandsbediening, dus was er tijd nodig om terug naar de camera te lopen dwars door een kluwen bramen. Omdat ik maar de helft van de tijd in beeld ben kijk je door me heen en ben ik voorzien van blaadjes.

Foto: Ariane James

CAMERA CANON 5D MARK II
BRANDPUNT 70MM
DIAFRAGMA F/4
SLUITERTIJD 97 SECONDEN
ISO 100

Ariane James is docente bij Fotogram en vertelt in dit artikel over haar ervaringen in haar lestraject met Praktijkgerichte Werkgroepen. Ariane beheert en bedenkt al vijftien jaar het praktijktraject bij Fotogram, een lestraject van werkgroepen op allerlei niveaus waarbij fotograferen in de praktijk centraal staat.

Meer informatie: www.fotogram.nl/praktijktraject

CAMERA NIKON D90
BRANDPUNT 90MM
DIAFRAGMA F/8
SLUITERTIJD 1/125
ISO 200

Foto: Ronald de Lange

'Mooier dan de foto van Ronald de Lange kun je een lentebuitje niet verbeelden. Met de 'Werkgroep met Praktijk' waren we buiten aan het fotograferen en het bleef maar regenen. Voor de architectuurfoto's die we aan het maken waren niet zó geweldig, maar als je dan van dat ene straaltje zon tussen de buien door zo gebruik weet te maken...'